

6. Predlogi alternativnih rešitev

Pri pripravi predlogov za alternativne modele bivanja študentov smo za podlago uporabili predhodno izdelane analize bivanja študentov v obstoječih študentskih domovih v Ljubljani, analizo evropskih študentskih domov in še nekatere obstoječe standarde.

Iz gradiva za nove smernice bi izpostavil naslednje predloge, ki predstavljajo največje spremembe glede na obstoječe stanje: zaradi zvečanja standarda študentov naj bo zagotovljeno parkirno mesto za avtomobil za vsaj 20 % stanovalcev, parkirišča za kolesa za vsaj 50 %, razmerje sob naj bi bilo 50 % enoposteljnih in 50 % dvoposteljnih, površine sob naj se povečajo

na vsaj 9 m² za enoposteljno in 16 m² za dvoposteljno sobo, po možnosti naj bi vsaka soba imela svoje sanitarije, vsaka soba naj ima vse komunikacijske priključke in vsi prostori v novih objektih naj bodo dostopni invalidom, v obstoječih objektih pa je potrebno izpeljati sanacijo dostopov za invalide vsaj v pritličnih etažah.

Ker so sredstva univerze omejena, bodo smernice za gradnjo študentskih domov na razpolago tudi privatnim investitorjem, saj brez njihove udeležbe problematike bivanja študentov ni mogoče rešiti.

Igor Seljak, univ. dipl. inž. arh., Fakulteta za arhitekturo, Univerza v Ljubljani
e-mail: igor.seljak@guest.arnes.si

Fotografije: Igor Seljak, *Osebni arhiv, Ljubljana, Slovenija (1995-1999).*

Literatura

Dober, R. P.: Campus planning, Reinhold Publishing Corporation, USA 1963.

Dober, R. P.: Campus architecture: building in the groves of academe, McGraw-Hill Companies Inc., USA 1996.

Schweighofer, A.: Zellen hinter Gittern, Architektur Aktuell, December (1995), Springer-Verlag KG, Dunaj 1995, str. 28-39.

Studentenwohnanlage in Ecully, Baumesiter, št. 6 (1994), str. 28-31.

Brezar, V., Kalčić, I.: Tipološki in funkcionalni kriteriji pri kategorizaciji stanovanj, Izleček iz raziskovalne naloge, Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana 1993.

Statistični urad Republike Slovenije: Statistični letopis, Ljubljana 1999.

Valena, T., Seljak, I.: Študentski domovi – humani način bivanja študentov, ŠOU, Ljubljana 1999.

Arhitektura EXPO 2000 Mestna pokrajina Načrtovanje mesta Oblitovanje mesta

Prispevek izhaja iz sodobnih premikov v razumevanju razmerij med človekom in njegovim okoljem ter pojmovanja napredka. Hannoverški EXPO sproža vrsto vprašanj v zvezi z razmerji med človekom, naravo in tehnologijo in kaže vrsto svežih iskanj možnosti bivanja. V prispevku sta preučeni dve zamisli z EXPO 2000, naravni mestni hodniki in vertikalni park, ter način njune materializacije.

Architecture EXPO 2000 Urban design Urban landscape Urban planning

The article follows contemporary changes in the understanding of the relationship between humanity and the environment and new ideas on progress. The EXPO in Hanover raised a series of issues concerning the relations between people, nature and technology. It also brought to light numerous fresh ideas on possibilities for living. Two examples from the EXPO 2000, concepts of natural urban corridors and vertical parks, are discussed, as well as possibilities for their materialisation.

Tadeja ZUPANČIČ STROJAN

Mesto kot vrt, vrt kot mesto

1. Človek, narava in tehnologija

V mestnem razvoju ni končnega proizvoda: sprememba je njegova edina stalnica. Kakovostno spremembo, prehod z nižje na višjo kakovostno stopnjo in posledice takšnega prehoda, imenujemo napredek.

»Napreduje«, je vzkliknil inženir, ko je po železniški progi, komaj včeraj položeni, pripeljal že drugi vlak, poln ljudi, premoga, orodja in živeža. /.../ In počasi je prišla tudi kultura. Mesto, ki je bilo na začetku ustanova, je pričelo postajati domovina. /.../ Sto let po ustanovitvi je mesto zrušil potres, vse do zadnjega dela. Vzdignilo se je vnovič; in vse, kar je bilo poprej leseno, je bilo zdaj iz kamna, vse majhno veliko, vse ozko razsežno. /.../ Politiki in arhitekti, tehniki in župani tujih mest so pripotovali, da so preučevali /.../ ureditev ve-

likega mesta. /.../ V naslednjem stoletju je mesto doseglo vrhunec svojega sijaja. Izražal se je v bogatem razkošju in se naglo stopnjeval, dokler ni krvava revolucija temu naredila konec. /.../ Med njegovimi težkimi časi se je nenadoma razcvetela daljna dežela onstran morja /.../ in dol z gora /.../ se je spuščal gozd. /.../ »Napreduje«, je vzkliknila žolna, ki je trkala po deblu in zadovoljno ogledovala rastoči gozd in krasen zeleni napredek na zemlji. (H. Hesse: Die Stadt. Frankfurt/Main: Insel Verlag, 1977; prevod: H. Hesse: Pravljice. Ljubljana: J. Novak, samozal., 1990, str. 104-108.)

Kdo, kaj napreduje, v kakšnem smislu? Kdo se vprašuje o napredku? Kako napreduje človekovo razumevanje narave?

Narava narave se skozi čas nenehno spreminja, različno pa je tudi njeno pojmovanje v različnih kulturah. Če jo pojmuje kot

naravno kategorijo, postane dominantna kartezijska dvojnost med naravo in kulturo. Če pa jo razumemo kot **kulturno pogojen koncept**, so za nas vse interpretacije, ki obstajajo v različnih kulturah, enako pomembne in veljavne. Oba pogleda odsevata različne načine konceptualizacije zaželenih razmerij med ljudmi in njihovim okoljem. Toda če naj bi narava koristila ljudem, jo moramo razumeti celostno. Kot ni uporabna ideja ene znanstvene resnice, tudi ne velja ideja neskončnega relativizma.

Človek tradicionalne in kolonialne kulture bolj zavestno in konstruktivno poseduje naravo kot pripadnik naše, potrošniške kulture. Opredelitev narave v izključevanju človeka in zanemarjanju vrednosti njegovih posegov vanjo se v našem stoletju spremeni v predstavo o človeku, ki pripada naravi, in sicer kot **uničujoča sila**.

Za velike spremembe niso več potrebna stoletja, tudi za spreminjanje razumevanja napredka ne. Bogata zgodovina svetovnih razstav je pravzaprav serija »časovnih strojev modernosti« (T. Hilpert, 2000), zgodovina manifestacij napredka. Ne gre le za tehnične inovacije, ampak za produkcijo simbolov novega obdobja. Oblikovanje postaja medij napredka.

Letošnji moto svetovne razstave **Človek, narava, tehnologija** obljublja novo razumevanje napredka v 21. stoletju: ne več kot proces, v katerem človek premaguje zakone narave in obvladuje planet, temveč v sožitju z naravo. V »nastajajoči« (C. Abel, 1997, str. 212) **eko-kulturi** se krepi zavedanje o pomenu »kulturne zamisli okolja« v smislu »sožitja človekovega bivanja z naravnimi sistemi« (P. Phillips, 1993, str. 23). Ne le s »ponovno opredelitvijo narave«, temveč tudi s ponovnim razmislekom o medsebojni odvisnosti naravnih in grajenih elementov mestnega prostora vstopamo v »mit in iščemo podobe, ki zadovoljujejo dušo z obliko, vsebino in pomenom« (D. Balmori, 1993, str. 44). Ko pozabimo tradicionalno psihološko razu-

mevanje narave kot nekaj človeku neodvisnega in predpostavimo, da ima tudi »zunaj«-človeška narava svoje pravice, lahko ekološki razvojni model vzamemo kot priložnost za učinkovito izboljšanje razmerja med človekom in njegovim bivanjskim okoljem. Tako postanejo elementi kultivirane narave in z njo tudi grajeni kulturni artefakti del interaktivnega sistema, v katerem igra človek sicer pomembno, vendar ne edino vlogo.

Idejo trajnostnega oziroma ekorazvoja zasleduje EXPO 2000 že v svojem konceptu: v zasledovanju dolgoročnih mestno-planerskih in oblikovalskih strategij ter v ideji arhitekturne reciklaže. Na sami razstavi ni predstavljena kot nekaj prefinjenega, temveč kot vsakdanjost: z vsakdanjimi elementi, čeprav v celoto sestavljenimi nevsakdanje. In z zasledovanjem tendence sodobnega človeka, ki se vedno manj vprašuje, česa še nima, ampak raje, česa še ni doživel: s poskusom sprememb poučnih lekcij v spektakle (v katerih se optimizem dostikrat meša z apokalipso skoraj do nespoznavnosti), spodbujanjem vključevanja vseh čutil obiskovalca, nago varjanjem njegovega miselnega oziroma intelektualnega in duhovnega oziroma duševnega sveta. Predvsem zato, da bi se struktura razstave dotaknila obiskovalcev nezavedno. S tem bi dolgoročno spodbudila v njih tudi trenutke intenzivnega zavedanja, da ekorazvoj ni iluzija, ampak nujna in uresničljiva usmeritev.

Naravni elementi igrajo tako vlogo pokazateljev kakovost mestnega okolja, kot tudi prispevajo k njenemu izboljšanju. Vendar prisotnost naravnih elementov še ne pomeni, da živimo v zdravem (mestnem) okolju. Izkušnja Hannovera (oziroma vsega sveta v Hannoveru) v prepoznavanju medsebojne odvisnosti elementov in sistemov je obenem poziv k odgovornemu ravnanju z naravnimi, družbenimi in kulturnimi dobrinami. Spodbuja tudi k preseganju predsodkov in navidezne dvojnosti med naravo in visoko tehnologijo:

- najbolj »high-tech« materiale je mogoče najti kar v naravi,
- visoka tehnologija omogoča nove konceptne rešitve, ko gre za razmerja med kultivirano naravo in grajeno strukturo mestnega tkiva v zahtevnih pogojih mesta.

2. Prostorski zamisli razmerij v mestu kot pokrajini

Sodobno iskanje novih možnosti bivanja v opuščeni objektih in področjih se dopolnjuje z zgoščanjem določenih mestnih širitvenih področij v nova razvojna vozlišča. Vzporedno zasledimo spodbujanje razvoja novih manifestacij razmerij (prehodov) med naravnimi in grajenimi elementi v mestnem tkivu kot celoti. Predstavlja ravnotežje tako hegemoniji zgoščenosti grajenih elementov, kot tudi monotoniji disperzne poselitve. To težnjo lahko prepoznamo v dveh temeljnih idejah. Prvo predstavlja horizontalna zamisel **naravnih hodnikov** (I. H. Thompson, 1998), druga pa razvija **vertikalni park** (Theme, 1999).

2.1 Zamisel »naravnih« mestnih hodnikov

Linearna ureditev zelenih površin omogoča prodiranje različnih vrst zelenja v mestno tkivo, hkrati pa povezuje večje površine odprtih prostorov z obmestno naselbinsko pokrajino. Tako lahko mesto »zadiha«. Linearni parki in druge zelene poti, ki so namenjene zadovoljevanju človekovih potreb, lahko igrajo tudi vlogo naravnih koridorjev. Kjer ni možno doseči potrebne zelene koherentnosti mesta kot celote, obstaja možnost ureditve posameznih »stopinj« skozi mestno tkivo. Opisana ideja se skriva tudi v zamisli »mesta kot pokrajine« (T. Turner, 1996) zaradi njegove strukture, ki spominja na mozaik, pa tudi v predstavi o »vrtnih vaseh v mestu« (I. H. Thompson, 1998: 116). Hannoverška mestno-planerska strategija **»mesto kot vrt«** (K. Klaffke, 2000), sledi iste-

mu izhodišču: mesto objema zeleni obroč, predira ga modra diagonala, zeleno področje Kronsberga (s prostorom razstave EXPO 2000) pa se razvija v pomembno mestno rekreacijsko področje, priložnost za naravi prijazno kmetijstvo, pribežališče ogroženih živali in nekaterih rastlinskih vrst.

O okviru razstave **EXPO 2000** najdemo vrsto primerov linearnih parkov, ki povezujejo prostor razstave z zelenim zaledjem. Med njimi so »Spreminjajoči se vrtovi«, ki se raztezajo po celotni dolžini vzhodnega območja paviljonov, nekaj posebnega. Z zaporedjem spremenljivih, bivanjsko povezanih vrtnih prostorov ponazarjajo prehod iz mestne »vtisnjenosti« tržnega prostora do odprte pokrajine južnega Kronsberga. Z umetnostjo zasajevanja, spreminjanja razmerja med kultiviranimi naravnimi in grajenimi elementi, prevlade ali redukcije v vsakem segmentu različnih elementov/materialov nastane

metamorfoza vrta v pokrajino. Vrt postane mesto, ko pokaže razpoznavno sosledje bogastva razmerij med naravnimi in grajenimi elementi, ki so/bi lahko bili značilni za koherentno mesto kot celoto.

Kot celota vrtovi povezujejo del individualnih razstavnih paviljonov, v posameznih segmentih pa so od njih žal neodvisni: pot skozi vrtove ne pomeni tudi funkcionalnega povezovanja razstavnih paviljonov, ampak doživljaj zase, oziroma je bolj namenjena povezovanju elementov znotraj parka. Razlog za funkcionalno »ponotranjenost« vrtov se morda skriva v dejstvu, da so tudi razstavnih paviljoni ob njih pravzaprav zbirka avtonomnih objektov, usmerjenih navznoter, v nanovo odkriti javni prostor.

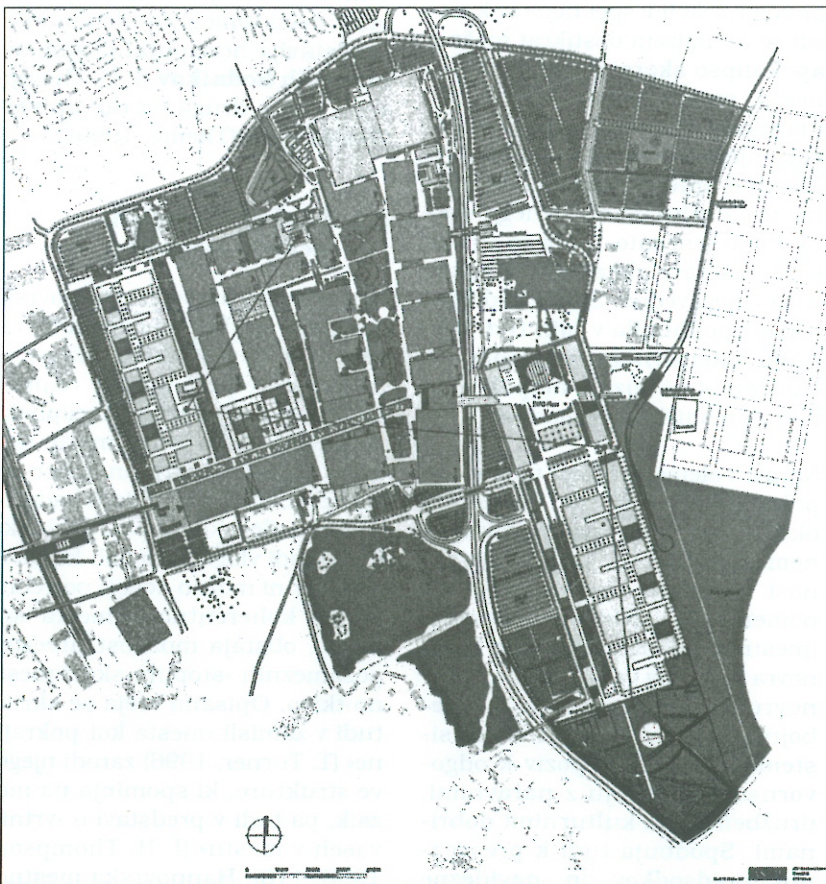
V ureditvi in oblikovanju obravnavanih vrtov je razpoznavno tudi sporočilo razstave EXPO o tem, da je veliko »high-tech« materialov mogoče najti kar v naravi. To se

kaže tako v izboru, kot tudi v urejanju in oblikovanju elementov.

Čeprav le priložnostno ponujajo kakšen spektakel, se vrtovi dotikajo vseh čutil obiskovalca, nago-varjajo njegov intelektualni in duševni svet. Spodbujajo gibanje, ki sledi radovednemu očesu (vzdraženemu z vablljivo transparentnostjo zelenja) ali ušesu. Četudi skrit v zavetju, lahko obiskovalec npr. že v vizualnem opazovanju upogibanja bambusovih stebel in vejic »čuti« vsakršno sapico oziroma »vidi« že najskromnejši zračni tok. Gre bolj za ponudbo kot promocijo. Ponudbo možnosti izbora. Izberemo lahko tako prostor gibanja kot prostor mirovanja, prostor aktivnega, pasivnega počitka ali celo kontemplacije. Otroci se lahko kar najresneje ukvarjajo z najrazličnejšimi odprtini paviljonov, vrstami vegetacije, ugotavljanjem, kaj je spredaj ali zadaj, znotraj ali zunaj, odrasli pa lahko zadovoljijo svoji potrebi po igri in zlezajo na utrjene peščine, potem pa si odpočijejo na široki klopi. Obstaja kar paleta možnosti privatizacije javnega prostora na različnih ravneh, ki izhaja zgolj iz njegove uporabe: polodprti paviljoni kar kličejo k posedanju, bodisi individualnemu ali skupinskemu.

Mozaik spremenljivih identitet je v »Spreminjajočih se vrtovih« bolj izrazit kot npr. na najpomembnejši povezovalki zahodnega dela paviljonov, »Aveniji združenih dreves«. Razlika izhaja iz vzorcev ponavljanja posameznih elementov: medtem ko se na »aveniji« drug ob drugem ponavljajo le grajeni elementi, naravni pa so kar najbolj raznovrstni, lahko v »vrtovih« najdemo izrazita zgoštevana sosledja sorodnih naravnih elementov, ki so zato bolj zapomnljiva.

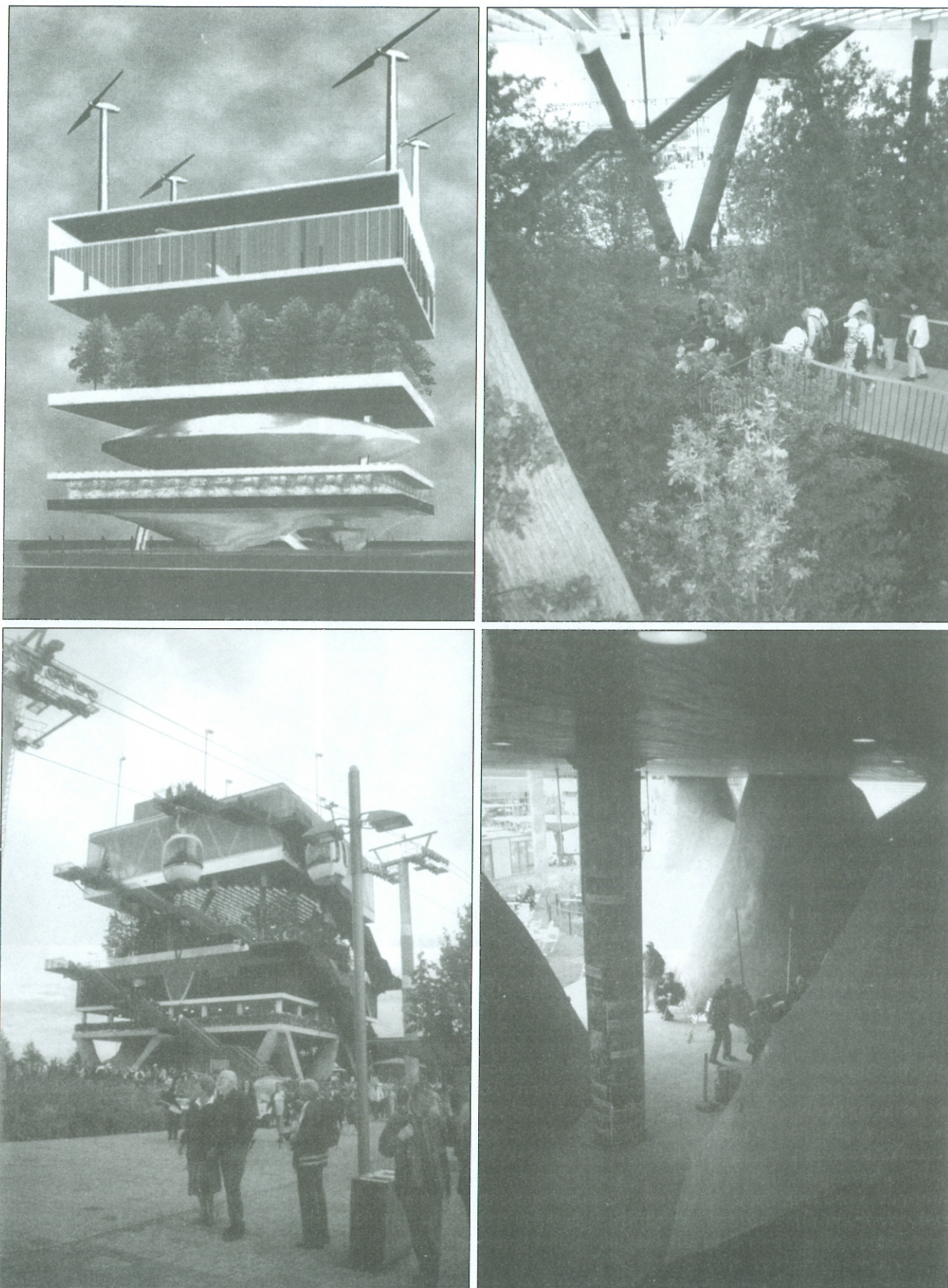
Če razumemo sporočila »Spreminjajočih se vrtov« resno, vendar ne dobesedno, lahko ob spremembi merila vidimo neizčrpne možnosti aplikacij stopnjevanja razmerij med bolj ali manj kultivirano naravo v mestnem prostoru, pač glede na specifična mestna področja, pa tudi številne možnosti oblikovanja asociacijskih prostorov.

Slika 1: Zamisel naravnih mestnih hodnikov: mesto kot vrt – Hannover, EXPO 2000: koncept (E. Mattie, 1998, str. 255)

Slika 2: Zamisel naravnih mestnih hodnikov: vrt kot mesto – »Spremirjajoči se vrtovi« razstave EXPO 2000: izkušnja prehoda iz mestne v odprto pokrajino (T. Z. Strojani, 2000)

Slika 3: Zamisel vertikalnega parka: skladovnica pokrajin – nizozemski paviljon razstave EXPO 2000: osnutek in realizacija (E. Mattie, 1998, str.254; T. Z. Strojan, 2000)

2.2 Zamisel vertikalnega parka

Nadgradnja eko-objekta povezuje ulično in vrtno zelenje, skozi samo hišo, do strešnega vrta, pri čemer dodaja nove dimenzije linearnemu in ploskovnemu vzorcu ideje »naravnih« mestnih hodnikov, ki povezujejo pomembnejše mestne zelene površine.

EXPO 2000 ponuja več primerov razrasta kultivirane pokrajine prek »dvodimenzionalnih« meja. Med najbolj izrazitimi je npr. »Cycle-bowl« s spiralasto koherentnostjo prepleta različnih vzorcev in meril, neposredno materialno oziroma vizualno kontinuiteto, v kateri zlahka razberemo zgodbo, ki jo razlaga; med najbolj radikalnimi pa je nizozemski paviljon s svojo skladovnico različnih razpoznavnih pokrajinskih vzorcev, naloženih drug na drugega, s skladovnico narave, ki ne more preživeti brez tehnologije.

Nizozemska konzerva se zavestno odmika od poskusov približevanja neposredno povezanih pokrajinskih sistemov k posredni povezanosti posameznih pokrajinskih vzorcev. Čemu ne, če pomislimo na umetni prizvok nizozemskih »naravnih« pokrajin, iztrganih morju, in na vsesplošno prisotnost visoke tehnologije v vsakodnevnem življenju Nizozemske. Osem povsem različnih vertikalnih polj (kot npr. park vetra, kino, zaviti v zaveso dežja, gozd ...) predstavlja različne tematske sklope, zasnovane kot lebdeče ploskve, ki jih na žalost precej konvencionalna vertikalna povezava v realizaciji grobo prikuje k tlom. »Prizemljene« vizije? Resnici na ljubo, tudi drugi (gradbeno-tehnični) detajli so grobi, kot bi hoteli opozoriti na potencialno grobost grajenih posegov v naravno okolje. Sosledje elementov/ploskev ni igra naključij, temveč predstavlja nekakšno materializirano poenostavitev predstave o koherencah narave in visoke tehnologije. Naravni elementi niso nekakšen lepotni dodatek arhitekture, ampak izhodišče ideje o prostoru.

Izkušnja obiska paviljona daje konceptu novo dimenzijo: obisko-

valec ob uporabi dvigala žal ne vidi, torej tudi ne more dojeti ravni objekta. Ko pa se spušča od »pokrajine« do »pokrajine« in se sprehaja skozi vsako izmed njih, se lahko prepušča poigravanju z vzporednostjo (prekrivajočih se) različnih realnosti, prostorskih in časovnih dimenzij. Spremenljivih realnosti, ki ne sledijo linearnosti časa brez diskontinuitet meril in fenomenov, temveč fluidnosti časov in krajev, ki so obenem prisotni na kraju opazovanja in daleč od njega.

Kaj pa, kadar tehnologija »odpove«? Kot npr. prvo soboto po odprtju razstave, ko odpovedo dvigala in se potencialni obiskovalci na vrat na nos odpravijo iskat novih atrakcij? Sproži se vprašanje, koliko ljudi sploh jemlje ekološko sporočilo razstave resno, saj niti ne opazijo, da je pravzaprav razmerje med tehnologijo in naravo v nizozemskem paviljonu obravnavano resno, inovativno in zavzeto, ne kot počitniški sejem, predstavitev produkta v tradiciji londonske razstave, zabavišni park ali kombinacija obojega ...

2.3 Integracija zamisli

Obravnavani zamisli spodbujata k razmisleku o njihovi povezavi v novo celoto. Med trajnostno zasnovano hišo in mestom obstaja vrsta stopenj z možnimi točkami srečanja kultivirane narave in »naravi prijazne« kulture. Nova intenzivnost njune integracije ne pomeni, da so grajeni elementi zato manj pomembni, temveč da so z naravnimi povezani na nova načina:

- namesto nekontroliranega monotonega razrasta mest v pokrajino se lahko kultivirana pokrajina nadzorovano, postopno in v vsej raznovrstnosti razmerij med naravnimi in grajenimi elementi razrašča do gosto zazidanih mestnih področij;
- namesto v »stopinjah« skozi mesto lahko narava prodira skozi celotno mestno tkivo: od gozdov in travnikov, javnih parkov, avtocest kot sodobnih bulvarjev, zelenih poti opuščanih prometnih koridorjev (D. Balmori, 1993, 42), zelenih ulic (A. B. Jacobs, 1993), celo nakupovalnih

poti, vhodnih vrtov in dvorišč (v vsej raznovrstnosti razmerij med javnim in privatnim prostorom) rastlinjakov, teras, balkonov, tradicionalnih fasad s plezalkami ali cvetličnimi koriti ali njihovih »high-tech« trajnostno usmerjenih ozelenjenih variacij do strešnega vrta in vaze z rožami na jedilni mizi.

Takšen preplet lahko imenujemo **eko-mesto**, mesto trajnostnega razvoja, ki znova vzpostavlja manjkajoče zveze med človekom in njegovim bivanjskim okoljem mestne pokrajine, pri tem pa upošteva tudi kar največ dimenzij, fizičnih in nefizičnih.

3. Vzporedno bivanje

Dandanes izginja spokojna, izrazita ločnica med mesti in pokrajinami, med teritoriji, ki jih imenujemo umetne, ker jih ustvarja človek, in naravnimi, kot okoljem, ki je bilo pred umetnim posegom, okoljem, ki nas spremlja. Dinamična vzajemnost oblikovanja in narave je neločljiv del mestne družbeno-prostorske celovitosti.

Letošnji EXPO kaže, kako je mogoče oživiti brezimno pokrajino, v razpokah brezdušne periferije, v pozabljenih prostorih. Estetske vrednosti se ne skrivajo samo v vizualnih oblikah, temveč tudi v naravnih sistemih. Le v iskanju ravnovesja med estetskimi, pragmatičnimi in ekološkimi vidiki lahko ob upoštevanju količinskih in kakovostnih kriterijev učinkovito prispevamo k trajnostnemu razvoju mesta.

Nove možnosti za izboljšanje okolja, ki ga pravzaprav že sprejemamo kot svojega, se skrivajo na pol poti:

- med naravnim in grajenim,
- materialnim in nematerialnim.

Najbolj zanimivi izzivi se sprožajo na fluidnih mejah različnih realnosti, pa tudi realnosti in iluzij.

Kakovost mestnega življenja je mogoče izboljšati s premišljenimi posegi v področje javnosti, pri čemer ne smemo zanemariti vpliva

prispevkov vseh stopenj javno-privatnih razmerij. Prepoznati ta vpliv pomeni razumeti mestno okolje v njegovi naravno-kulturno-socialni celovitosti. Pričujoči razmislek o hannovrski razstavi poudarja pomen prepletenega vzorca naravnih-kulturnih elementov v mestnem prostoru kot enega temeljnih pogojev trajnostnega mestnega razvoja in skupnosti v njem.

Prevelikemu posvečanju pozornosti konceptualnemu zornemu kotu (v bližnji preteklosti) sledi usmeritev v neposredno izkustvo, zgolj vizualnemu sledi vzpodbujanje vedno intenzivnejše interakcije med človekom in njegovim bivanjskim okoljem. Od tod odmik od zgolj scenografskih intervencij na letošnji razstavi EXPO. Od tod kakovostna sprememba v usmeritvi ustvarjanja: **upoštevanje raznovrstnih realnosti, v katerih človek vzporedno biva in njihov medsebojni preplet. Prav v njej se skriva možnost premostitve razkoraka med medijsko arhitekturo in pokrajino spektaklov ter okoljem vsakodnevne človekove bivanjske rutine.**

Doc. dr. Tadeja Zupančič Strojan, univ. dipl. inž. arh., Fakulteta za arhitekturo, Univerza v Ljubljani

Karel SCHMEIDLER
Gabriel KOPÁČIK

Ulica kot polifunkcionalni urbani prostor – Zahteve po polnovrednem okolju

1. Uvod

Ljudje ne bivajo le na zamejenih zasebnih površinah, v hišah, ločenih z zidovi in ograjami, temveč tudi v javnih in poljavnih prostorih mesta. Med temi zasedajo nezamenljivo vlogo ulice, ki so od nekdanj deli vseh urbanih struktur. V zadnjih letih so v državah vzhodne Evrope postrevolucionarne spremembe v življenjskem slogu in na-

Literatura in viri

Abel, C.: Architecture and Identity. Towards a Global Eco-culture, Architectural Press, 1997.

Balmori, D.: Park Redefinitions. V: Muschamp, H. in dr.: The Once and Future Park, Princeton Architectural Press, New York 1993, str. 39-45.

Jacobs, A. B.: Great Streets, The MIT Press, Cambridge, Mass. in London 1993.

Phillips, P.: Present Tensions: The Nature of Public Space. V: Muschamp, H. in dr.: The Once and Future Park, Princeton Architectural Press, New York 1993, str. 23-29.

Theme: A Vertical Urban Park. Winners in the Central Glass International Architectural Design Competition 1998. V: Japan Architecture, 1998, Letno poročilo, l. 32, pomlad 1999.

Thompson, I. H.: Landscape and Urban Design. V: Greed, C. & Roberts, M. (ur.): Introducing Urban Design, Interventions and Responses, Addison Wesley Longman Limited, Essex 1998, str. 105-115.

Turner, T.: City as Landscape, A Post-postmodern View of Design and Planning, 1996.

EXPO 2000

Beyse, R.: Expo 2000 – Allee der vereinigten Bäume, Neue Landschaft, februar 2000, str. 94-97.

Boockhoff-Gries, U., Kuemmel, E., Malkus-Wittenberg, A.: Freiraume fuer die Expo 2000 in Hannover – Open spaces for Expo 2000 in Hannover, Topos, 23, junij 1998, str. 60-68.

EXPO – Architecturevents, Arch+, št. 149/150, april 2000, str. 62-75.

Hilpert, T.: Zeitmaschinen der Modernität, Weltausstellungen zwischen 1900 und 2000, Arch+, št. 149/150, april 2000, str. 76-83.

Ibelings, H.: Expo 2000 Hannover. Nederland steelt de show.- Expo 2000 Hannover. Holland steals the show, Arhis, št. 7, 2000, str. 51-53.

Klaffke, K.: Die Stadt als Garten, Stadt und Gruen, maj 2000, str. 295-300.

Malkus-Wittenberg, A., van Schwartzberg, K.: Freiraum fuer den EXPO-Stadtteil Kronsberg, Stadt und Gruen, maj 2000, str. 321-328.

Mattie, E.: World's Fairs, Princeton Architectural Press, New York 1998.

Moewisch, R.: Expo 2000 In Hannover: Weltreise ins 21. Jahrhundert – mit gruenen Unterbrechungen, Landschafts Architektur, maj 2000, str. 32-34.

Mornement, A.: Analysis. Exposed, World Architecture, št. 85, 2000, str. 40-45.

Pilger, O.: Streiflichter ueber die Expo 2000, Neue Landschaft, feb. 2000, str. 88-93.

Quadejacob, L.: Eine Welt in Bewegung / A World in Motion, Form, št. 174, 2000, str. 42-25.

Quadejacob, L.: Im Park der Visionen – In the Park of Visions, Form, št. 174, 2000, str. 80-97.

Schaefer, R., Walter, E.: Visionen fuer Mensch, Natur und Technik. Die Expo 2000 findet weltweit statt, Garten+Landschaft, št. 5, maj 2000, str. 29-36.

Toš, I.: Aktualnost hannoverskih principa, ČIP, št. 1/2, 2000, str. 20.

Zupančič Strojan, T.: arhiv fotografij, 2000.

glo rastoče lastništvo osebnih motornih vozil, ki jih spremlja gospodarska nezmogljivost obvladovanja nastalih razmer, marsikje povzročili razvrednotenje pomena (in podobne) ulic kot urbanih prostorov. Zato smo pred kratkim na Fakulteti za arhitekturo v Brnu začeli z izvedbo raziskave z naslovom Ulice v urbani strukturi, ki jo denarno podpira tudi Razvojna agencija Češke Republike.

Ulic ne razumemo le kot prometne koridorje, temveč ali predvsem kot polifunkcionalne prostore, ki popolnoma služijo človeku, organizirajo prostor, ločujejo in združujejo mesto ter omogočajo srečevanje ljudi, so podaljšek doma, pločnik, nekakšno veliko gostišče, najzanimivejše prizorišče. Zato morajo zadovoljevati vseobsežne zahteve okolja, prikazovati pomembne mestne vrednote, omo-